

Fabula Rasa Unntak og Regel

24. – 28./11 kl. 20.30 | Lille scene kr. 180,-/120,-

Musikkteater med Bertolt Brechts originaltekst og nykomponert musikk av Bjørn Bolstad Skjelbred.

Olje er ikke sort gull, det er djevelens ekskrement

– Juan Pablo Perez Alfonzo, tidligere energiminister i Venezuela og grunnlegger av OPEC.

Det er sjelden en teatertekst inviterer og utfordrer til å settes opp i sin helhet. Som oftest trigger en tekst heller en ny selvstendig skriveprosess der en setning eller tre resirkuleres. Men i arbeidet med gjenoppbyggingen av salig Brecht til «The street scene» på Black Box Teater høsten 2008, åpenbarte lærestykket «Unntak & Regel» seg som presis satirisk diagnose på oljekapløpets risikoer for både mennesker og miljø.

Katastrofen med Deepwater Horizon i Mexicogulften maner til å bremse opp i kapløpet om nordområdene, og justere oppfatningen av oljelandet Norge som det store UNNTAKET.

Aftenposten skrev 18.05.10 om en foruroligende sikkerhetsrapport fra Petroleumstilsynet:

- Jeg trodde ikke det var så ille. Selv om vi i dag ligger fremst i verden, er det svært urovekkende at mange tror vi er verdensmestre, og at en ulykke som i Mexico ikke kan skje her. Våger du å kritisere, blir du beskyldt for å ødelegge mulighetene for oljeboring i nord, sier fagsjef for HMS offshore i fagforbundet Industri Energi, Ketil Karlsen.

- Vi har et vanvittig trykk på oss, alle skal produsere mer til en rimeligere penge. Det gjør at vi spiser på marginene. Det er bare flaks som har reddet oss de siste årene, selv om tallene fra 2009 viste en liten bedring, sier koordinerende hovedverneombud i Statoil, Tom Aasland.

Hennig O. Haug fra Offshoredykkerunionen (ODU) svarte følgende om aktualiteten for norske forhold, etter å ha lest Brechts manus:

«Hei Marius og takk for mail.

Har lest manuset. Det er dykkerhistorien om igjen – eller på forskudd om du vil. Mye av den samme historien kan man lese i dagens aviser. Vann og kloakkrørene har et vedlikeholds etterslep på milliarder av kroner. I verdens rikeste land. Årsak: De ligger under bakken. «Samfunnet» ser dem ikke. Kulien ble stort sett heller ikke sett av andre enn en mye sterkere part. Ingen ser dykkerne heller. Kloakkrørene, kulien og dykkerne blir behandlet på samme måte.

Stortinget har erkjent at kloakkrør er nødvendig og at samfunnet er moralsk forpliktet til å holde dem i orden. Stortinget har også erkjent det fulle og hele moralske ansvaret for dykkernes skjebne. De har også slått fast at dykkerne – som Kulien – var «nøkkelen» til velstanden. Men er de juridisk ansvarlig? Makthaverne vegrer seg. De er jo ikke jurister må vite! Ekspertene – domstolene – må trå til og belyse det hele.

Det erkjennes at dykkerne har en sak fordi:

Staten er grunneier.

Staten er lovgiver.

Staten er tilsynsmyndighet.

Staten er konsesjonsmyndighet.

Staten er øverste ansvarlige for helse, miljø, sikkerhet.

(Staten vet ifølge rapporter at dykking er 1000 ganger farligere enn nest farligste yrke. Men: De unntar dykking fra den nye arbeidsmiljøloven av økonomiske årsaker. Bestrides ikke i domstolene).

Staten er ansvarlig for medisinsk/teknisk forskning.

Staten vet at bransjen er dominert av nettopp: Bransjleger og bransjeforskere. Kritiske forskere blir overvåket av både sivil og militær etterretning. Ikke bestridt.

Staten er ansvarlig for at arbeidet utføres medisinsk/

etisk forsvarlig. (Men staten gir ikke den med/etiske

komiteen sanksjonsmyndighet).

Staten er dispensasjonsmyndighet.

Staten har underskrevet internasjonale avtaler.

Staten er ansvarlig for det innarbeidede «føre - var» prinsippet som gjelder i norsk arbeidsliv. Godt utviklet allerede på 60- 70 tallet.

Staten har via Stortingsmelding slått fast at de vil ha 80% av profitten.

Staten har via Stortingsmelding slått fast at alle rørledninger etter en viss tid vederlagsfritt skal tilføres staten selv om de utbygges av oljebransjen. Dykkerne har arbeidet på statens eiendom.

Staten er ansvarlig for utdanning og sertifisering.

(Bygger i 1977 en dykkeskole i Vietnam som ikke har offshoreindustri. Selv om det var et skrikende behov for det her hjemme).

Staten vet fra første stund at dykkeren hver gang han går på jobb pådrar seg en dødelig sykdom, puster ukjente/fremmede gasser og utsettes for trykkproblemer på hittil ukjente dybder.

Staten er avhengig av dykkeberedskap til 400 meter grunnet utbygging av store felter og ilandføring på store dyp.

Staten er delaktig i verifikasjonsdykk som skal bevise at dette er mulig. Uføres flere dykk. Ingen gjennomført uten skader på en eller flere dykkere. Klare - ikke bestridte -menneskerettighetsbrudd forekommer. Til tross for dette: Alle verifikasjonsdykk blir beskrevet som en suksess. Utbygging, ilandføring, gjennomføres. Det kan nevnes flere eksempler som viser at staten sitter rundt hele bordet.

Saken synes krystallklar. Ansvaret ligger hos staten.

En hel dykkepopulasjon er døde eller skadet. Samlet er tapstallene større enn i hvilken som helst krig.

Endelig skal rettferdigheten skje fyldest. Vi lever tross alt i verdens mest utviklede demokrati og selve menneskerettighetsnasjonen fremfor noen!

Før rettsforhandlingene har myndighetenes egen granskningskommisjon konkludert med statlig ansvar. Vi leder 1-0!

Bred behandling i Tingretten. Vi vinner og leder 2-0! I Lagmannsretten blir saken beskåret. Til tross for at avtalen var at vi gjennom tre piloter skulle få hele saken belyst. Vi taper og stillingen er 2-1.

Saken blir ytterligere beskåret i Høyesterett. De skal jo bare behandle det som "muligens" er juridisk diskutabelt. Det gjøres helt klart at gruppesøksmål ikke er tillatt etter norsk lov. De faktiske forhold som ikke gjelder pilotene er ikke tema. Vi taper.

Stillingen er 2-2. Men situasjonen er knusende.

Maktesløshet. Fortvilelse. Såpass at noen velger å avslutte det hele.

Hvordan kunne dette skje?

Ganske enkelt: Høyesterett ga Regjeringsadvokaten rett i at staten ikke hadde tilstrekkelig nærhet til virksomheten. (At de hadde samme syn er jo ikke så merkelig.

Fire av de fem dommerne hadde jo tidligere vært ansatt ved Regjeringsadvokatens kontor. Den femte var tidligere ansatt hos vår motstander, staten).

Men har vi ikke her vist at staten satt, ikke bare rundt hele bordet, men også oppå og under?

Joda, det stemmer. Men: Staten hadde innført egenkontroll i bransjen!!!

Ifølge Høyesterett og Regjeringsadvokat var bransjen ansvarlig – og søkegode.

Med det minus at saken(e) var foreldet.

Det er den harde jussen som gjelder. Domstolene må følge hva lovgiver har bestemt. Den samme lovgiver som har erklært moralsk ansvar. Hva med rettferdigheten? Den hører hjemme på samme sted som moralen. I festtaler. Ikke i det virkelige liv.

Vi reiste hjem og pakket ned de 40-50 tusen dokumentene saken inneholdt.

Og leste om Don Quijote istedet.

Mvh Henning, leder Offshoredykkerunionen (ODU).»

Høsten 2009 utkom det tre vesentlige fagprosabøker om Norges ambivalente forhold til oljen. Disse tre har vært en hovedinspirasjon for arbeidet: «Feber» av Gudmund Skjeldal og Unni Berge, «Til siste dråpe» av Helge Ryggvik og «Petromania» av Simen Sætre.

For å tydeliggjøre tematikkens samtidsrelevans vil forestillingen gå direkte over i en åpen samtale med utvalgte ekspertgjester. De ovennevnte forfatterne, samt et gjensyn med korrupsjonsjeger og forfatter Nigel Krishna Iyer fra forestillingen «Over Evne III», som har bred erfaring med oljebransjens mislighetskultur i både Norge, England og resten av Europa.

«Diskusjonen om norsk oljeforvaltning er preget av hvor forskjellig Norge er fra de andre oljelandene. Vi er unntaket. Dette rammer ikke oss. Det snakkes om det norske «oljeeventyret», der hovedpersonene er oljepionerene, «de som bygde oljelandet» vår tids landsfedre. Med deres erfaringer i bagasjen sendes nordmenn nå verden rundt på bistandsbudsjetter for å lære andre land å forvalte olje. Samtidig slippes norske oljeselskaper ut i verden for å gå i bresjen og rydde opp i den snuskete oljebransjen.

Jeg kjøper ikke denne tankegangen. Den er for enkel. For det første fortelles dette «eventyret» gjerne av «heltene» selv, eller kringkastes via markedsføringsapparatet til oljeselskapene. For det andre mener jeg historien er innsauset i nasjonal sjåvinisme. Den følger i sporene av den eksepsjonalismen – den tanken på at vårt land er noe helt unikt – som har fått nordmenn til å utrope seg til «humanitær stormakt» og «annerledesland».

[...] Arbeidet med denne boka har overbevist meg om at spørsmålene rundt oljens rikdom og hvordan den påvirker oss, er de viktigste i vår samtid.» (Simen Sætre, «Petromania – En reise gjennom verdens rikeste oljeland for å finne ut hva pengene gjør med oss», J.M.Stenersens Forlag, Oslo, 2009)

«Alle indikasjoner tyder på at verden allerede er i ferd med å oppleve begynnelsen til sluttkampen om de siste oljedråpene. Norge befinner seg midt oppe i det. Ikke bare på norsk sokkel, hvor presset er stort for å ta ut det som er igjen så fort som mulig. Med Statoil i spissen er Norge og norske selskaper til stede i nesten samtlige av de turbulente områdene av verden hvor mesteparten av verdens resterende oljereserver befinner seg. Samtidig mobiliserer Norge og norske selskaper for å styrke sin posisjon i frontlinjen i de mest miljøfølsomme områdene av alle: nordområdene.

Hvorfor er det slik at oljeproduserende stater synes å være preget av omfattende korrupsjon, store sosiale forskjeller og politisk uro, og at de ofte er styrt av udemokratiske regimer? Hvorfor ser Statoil det som en livsnødvendighet å etablere seg med eierskap og operatøransvar i slike land? Hvordan er vi havnet i en situasjon hvor en samlet, mektig oljelobby tar det for gitt at den før eller siden skal slippe til utenfor de sårbare områdene i Lofoten og Vesterålen? Hva er det som gjør oljeselskaper så politisk mektige? Hvordan kan det ha seg at Norge, som startet opp med en visjon om en forsiktig utvinning av landets petroleumsreserver, har endt med noe nær verdensrekord i rask uttapping? Hva er det som driver oljeindustrien mot stadig mer sårbare områder i miljøperspektiv, som Amazonas' regnskog, oljesandreserver i Canada og områdene oppe under polisen? Hvorfor bruker ikke oljeindustrien sine enorme inntekter og sin påstått store teknologiske kompetanse til å prioritere investeringer i renere energi, når det er det verden i dag trenger?»

(Helge Ryggvik, «Til siste dråpe – Om oljens politiske økonomi», Aschehoug, Oslo, 2009)

«Stundom, når eg les kva forskarar fryktar av forsterka drivhuseffekt dersom permafrosten i nordområda smeltar, får eg eit sug i magen: Har ungane våre eigentleg nokon framtid?

Sett på denne måten blir kanskje oljeeventyret, som ramme eller berande metafor, ikkje berre lettare fjollete. Noreg kjem kanskje ikkje til rettes med eit mogleg stort ansvar for komande klimaendringar via denne idylliseringa. Kanskje fangar førestillingar, slik at vi lokkast til å tru at vi er evig reinare enn resten av verda. Oljehistoria må godt mogleg skrivast om frå starten av – så vi ikkje gløymer ein annan kunst. Kunsten å slutta i tide.»

(Gudmund Skjeldal og Unni Berge, «Feber», Cappelen Damm, Oslo, 2009)

«DIE AUSNAHME UND DIE REGEL» av Bertolt Brecht, musikk ved Paul Dessau i ny komposisjon av Bjørn Bolstad Skjelbred. **Teaterforlag:** Nordiska ApS – København. **Regi:** Marius Kolbenstvedt. **Co-regi:** Nina Ossavy. **Musikk:** Bjørn Bolstad Skjelbred. **Tekst:** Bertolt Brecht, samt Elisabeth Hauptmann og Emil Burri. **Översettelse:** Georg Johannesen. **Produsent:** Fabula Rasa. **Video:** Aleksander Olai Korsnes. **Videoaktør:** Jan Warloe. **Konsulent:** Per Amund Riseng **Lyd:** Ingar Hunskaar. **Lys:** Svein Inge Nergaard. **Sanginstruksjon:** Live Maria Roggen. **På scenen:** Thomas Hildebrand, Kjell Olav Jørgensen, Tine Asmundsen, Runhild Olsen, Nina Ossavy og Stian Torstenson. **Støttet av:** spenn.no, Norsk Kulturråd, Fond for lyd og bilde og Fond for utøvende kunstnere. **Co-produksjon:** Black Box Teater.

